
MONOGRAFIE PRAWNICZE

POJĘCIE I FUNKCJE
SPOŁECZNEJ
SZKODLIWOŚCI CZYNU
W PRAWIE KARNYM

ROBERT ZAWŁOCKI

Wydawnictwo C. H. Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

ROBERT ZAWŁOCKI • POJĘCIE I FUNKCJE SPOŁECZNEJ
SZKODLIWOŚCI CZYNU W PRAWIE KARNYM

*Pamięci Profesora
Bogusława Janiszewskiego*

POJĘCIE I FUNKCJE
SPOŁECZNEJ
SZKODLIWOŚCI CZYNU
W PRAWIE KARNYM

ROBERT ZAWŁOCKI

WYDAWNICTWO C. H. BECK
WARSZAWA 2007

Redakcja:
Aneta Flisek

Recenzję przygotowała:
prof. dr hab. Barbara Kunicka-Michalska

Wydawnictwo C. H. Beck 2007

Wydawnictwo C. H. Beck Sp. z o.o.
ul. Gen. Zajączka 9, 01-518 Warszawa

Skład i łamanie: Wydawnictwo C. H. Beck Sp. z o.o.
Druk i oprawa: P.W.P. INTER-DRUK Warszawa

ISBN 978-83-7483-515-2

Spis treści

Wykaz skrótów	IX
Bibliografia	XIII
Wprowadzenie	1
Rozdział I. Rys historyczny materialnego ujęcia podstaw odpowiedzialności karnej	13
§ 1. Wstęp	13
§ 2. Geneza i rozwój materialnej definicji przestępstwa	14
§ 3. Materialna definicja przestępstwa w radzieckim prawie karnym	35
§ 4. Materialna definicja przestępstwa w prawie karnym PRL	46
Rozdział II. Współczesne ujęcie materialnych podstaw odpowiedzialności karnej	67
§ 1. Wstęp	67
§ 2. Nowa materialna definicja przestępstwa w Kodeksie karnym z 1997 r.	68
§ 3. Współczesne ujęcie materialnych podstaw odpowiedzialności karnej w innych państwach	75
Rozdział III. Materialna treść czynu jako kryterium kryminalizacji	91
§ 1. Wstęp	91
§ 2. Dualizm zasady <i>nullum crimen sine periculo sociali</i>	92
§ 3. Społeczne niebezpieczeństwo czynu jako przesłanka kryminalizacji	99
Rozdział IV. Istota społecznej szkodliwości czynu	125
§ 1. Wstęp	125
§ 2. Społeczna szkodliwość czynu jako zagadnienie etyczne	127
§ 3. Społeczna szkodliwość czynu jako zagadnienie metodologiczne	128
§ 4. Społeczna szkodliwość czynu jako klauzula generalna	129
§ 5. Społeczna szkodliwość czynu jako wyznacznik istoty prawa karnego	131
§ 6. Leksykalne znaczenie „społecznej szkodliwości”	133

§ 7. Ontologiczna i prawna istota społecznej szkodliwości czynu.....	135
§ 8. Społeczna szkodliwość czynu jako negacja wartości społecznych	140
§ 9. Społeczna szkodliwość czynu jako element przestępstwa	144
§ 10. Społeczna szkodliwość czynu jako problem „pozytywny”	148
§ 11. Społeczna szkodliwość czynu a społeczne niebezpieczeństwo czynu	152
§ 12. Istota społecznej szkodliwości czynu a wykładnia z art. 115 § 2 KK.....	156
§ 13. Społeczna szkodliwość czynu jako problem „bezprawia karnego”	157
§ 14. Społeczna szkodliwość jako odrębna cecha popełnionego czynu.....	159
§ 15. Społeczna szkodliwość czynu jako podstawa „obiektywnego przypisania”	166
§ 16. Społeczna szkodliwość jako materialna cecha czynu	169
§ 17. Badanie społecznej szkodliwości czynu w oparciu o kryterium „zasługi”	172
Rozdział V. Przedmiot (zakres) oceny społecznej szkodliwości czynu	175
§ 1. Wstęp	175
§ 2. Ujęcie całościowe (uniwersalne)	178
§ 3. Ujęcie przedmiotowe (obiektywistyczne)	181
§ 4. Ujęcie przedmiotowo-podmiotowe (kompleksowe)	185
§ 5. „Łączne” i „wypadkowe” ujęcie koncepcji kompleksowej	189
§ 6. Wykładnia przepisu art. 115 § 2 KK	194
§ 7. Kontekst przedmiotu oceny społecznej szkodliwości czynu....	212
Rozdział VI. Kryteria (sposób) oceny społecznej szkodliwości czynu	219
§ 1. Wstęp	219
§ 2. Kryterium interesu władzy	227
§ 3. Kryterium interesów społeczeństwa	231
§ 4. Kryterium „probabilistyczno-utyliitarно-celowościowe”	235
§ 5. Kryterium dobra prawnego	239
§ 6. Kryterium reguł społecznej tolerancji	243
§ 7. Kryterium obiektywnej antyspołeczności	251
§ 8. Kryterium sprawiedliwej odpłaty (propozycja własna).....	253
§ 9. Podsumowanie	264

Rozdział VII. Stopniowanie społecznej szkodliwości popełnionego czynu zabronionego	269
§ 1. Wstęp	269
§ 2. Społeczna szkodliwość jako cecha dynamiczna czynu.....	272
§ 3. Problematyka stopni społecznej szkodliwości czynu.....	275
§ 4. Subminimalna społeczna szkodliwość czynu	282
Rozdział VIII. Ocena społecznej szkodliwości czynu a wpływ czasu	293
Rozdział IX. Społeczna szkodliwość czynu a przesłanki odpowiedzialności karnej	303
§ 1. Wstęp	303
§ 2. Popelnienie czynu zabronionego a jego społeczna szkodliwość	305
2.1. Zagadnienia ogólne	305
2.2. Społeczna szkodliwość a konstrukcja i forma czynu zabronionego.....	307
2.3. Społeczna szkodliwość czynu a „wypadek mniejszej wagi”.....	313
2.4. Społeczna szkodliwość jako wynik realizacji znamion przedmiotowych i podmiotowych czynu zabronionego	317
2.5. Społeczna szkodliwość a kwalifikacja jedności i wielości czynu zabronionego	319
2.6. Społeczna szkodliwość a formy popelnienia czynu (przestępstwa)	323
§ 3. Bezprawność a społeczna szkodliwość.....	329
3.1. Problematyka tzw. bezprawności materialnej.....	329
3.2. Bezprawność jako niematerialna cecha przestępna czynu zabronionego.....	336
3.3. Społeczna szkodliwość czynu a problematyka kontratypów.....	342
§ 4. Wina sprawcy a społeczna szkodliwość czynu.....	348
§ 5. Podsumowanie	357
Rozdział X. Społeczna szkodliwość a reakcja karnoprawna	359
§ 1. Wstęp	359
§ 2. Materialna dyrektywa wymiaru kary	360
§ 3. Odstąpienie od wymierzenia kary.....	376
§ 4. Warunkowe umorzenie postępowania karnego.....	377
§ 5. Umieszczenie w zakładzie psychiatrycznym.....	386
§ 6. Przepadek jako środek zabezpieczający	388
§ 7. Umorzenie postępowania karnego.....	390

Rozdział XI. Funkcje społecznej szkodliwości czynu zabronionego	399
§ 1. Wstęp	399
§ 2. Funkcja aksjologiczna	403
§ 3. Funkcja konkretyzująca	406
3.1. Funkcja kreująca i wyłączająca reakcję karnoprawną	408
3.2. Funkcja formująca reakcję karnoprawną	412
Rozdział XII. Zakończenie	419
§ 1. Wnioski	419
§ 2. Postulaty	424
Indeks rzeczowy	431

Wykaz skrótów

An. UMCS	Annales UMCS Lublin
art.	artykuł
BMS	Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości
BPK	Biuletyn Prawa Karnego
CJEC	Court of Justice of the European Communities (European Court of Justice)
cz.	część
CzPKiNP	Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych
CPH	Czasopismo Prawno-Historyczne
DPP	Demokratyczny Przegląd Prawniczy
Dz.U.	Dziennik Ustaw
Dz.Urz. UE	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
GSiP	Gazeta Sądowa i Penitencjarna
GW	Gazeta Wyborcza
itd.	i tak dalej
itp.	i tym podobne
Jur.	Jurysta
KC	ustawa z 23.4.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm.)
KK z 1969 r.	ustawa z 19.4.1969 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 13, poz. 94 ze zm.)
KK z 1997 r.	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.)
KKS	ustawa z 10.9.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. Nr 83, poz. 930 ze zm.)
KKWP	Kodeks Karny Wojska Polskiego (t.j. Dz.U. z 1957 r. Nr 22, poz. 107 ze zm.)
KP	ustawa z 26.6.1974 r. – Kodeks pracy (t.j. Dz.U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 ze zm.)
KPA	ustawa z 14.6.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 ze zm.)

Wykaz skrótów

KPK	ustawa z 6.6.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.)
KPSW	ustawa z 24.8.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. Nr 106, poz. 1148 ze zm.)
KSH	ustawa z 15.9.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. Nr 94, poz. 1037 ze zm.)
KSP	Krakowskie Studia Prawnicze
KW	ustawa z 20.5.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. Nr 12, poz. 114 ze zm.)
KZS	Krakowskie Zeszyty Sądowe
m.in.	między innymi
MoP	Monitor Prawniczy
nast.	następny
niepubl.	niepublikowany (a, e)
NP	Nauka Polska
NPr	Nowe Prawo
Nr	Numer
orz.	orzeczenie
OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izby Karnej i Wojskowej
OSPİKA	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
Pal.	Palestra
PIP	Prokuratura i Prawo
PiPr	Państwo i Prawo
PiŻ	Prawo i Życie
pkt	punkt
por.	porównaj
post.	postanowienie
poz.	pozycja
PPK	Przegląd Prawa Karnego
PRL	Polska Rzeczypospolita Ludowa
PS	Przegląd Sądowy
r.	rok
red.	redakcja
RP	Rzeczypospolita Polska
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny

Wykaz skrótów

RPraw.	Ruch Prawniczy
Rz.	Rzeczpospolita
s.	strona
SA	Sąd Apelacyjny
SI	Studia Iuridica
SN.....	Sąd Najwyższy
SN(7).....	Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów
StGB	Strafgesetzbuch
StPO	Strafprozessordnung
sygn.	sygnatura
t.	tom
tj.	to jest
t.j.	tekst jednolity
TK	Trybunał Konstytucyjny
uchw.	uchwała
ust.	ustęp
Wok.	Wokanda
WPP.....	Wojskowy Przegląd Prawniczy
ww.	wyżej wymienione
wyr.	wyrok
ze zm.	ze zmianami
ZNUAM	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza
ZNUGd	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego
ZNUJ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUJ-P	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego-Prawo
ZNUMCS	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. M. Curie-Skłodowskiej
zob.	zobacz
ZStW	Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft

Bibliografia

- Adaszewski Z.*, Kółko w paragrafie czyli art. 49 k.p.k., NPr, Nr 12/1957.
- Andrejew I.*, Beccaria czytany dziś, Nauka Polska, Nr 3/1965.
- Andrejew I.*, Istota czynu przestępnego w rozwoju nauki burżuazyjnej, Warszawa 1951.
- Andrejew I.*, Kilka uwag o treści art. 384 pkt 2 K.p.k. w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego, NPr, Nr 9/1957.
- Andrejew I.*, O „społecznej szkodliwości” w związku z dyrektywami co do wymiaru kary, NPr, Nr 12/1957.
- Andrejew I.*, Polskie prawo karne w zarysie, Warszawa 1978.
- Andrejew I.* (red.), Problemy nowego prawa karnego, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1973.
- Andrejew I.*, Recenzja książki *A. Gubińskiego*, pt.: „Socjalistyczna dyscyplina pracy w prawie karnym”, NPr, Nr 12/1955.
- Andrejew I.*, Recenzja pracy *L. Schuberta* „Ob Obszczestwiennoj opasnosti priestupnogo diejanija”, PiPr, Nr 3/1962.
- Andrejew I.*, Społeczne niebezpieczeństwo czynu, znamiona, wina, jako problemy kodyfikacyjne, NPr, Nr 7–8/1955.
- Andrejew I.*, Ustawowe znamiona przestępstwa, Warszawa 1959.
- Andrejew I.*, Zarys prawa karnego państw socjalistycznych, Warszawa 1975.
- Andrejew I., Sawicki J.*, Elementy oceny w określeniu przestępstwa, PiPr, Nr 12/1950.
- Andrejew I., Sawicki J.*, Istota przestępstwa w Polsce Ludowej. Kilka uwag z zakresu teorii prawa karnego, Warszawa 1949.
- Andrejew I., Sawicki J.*, Radziecka nauka o istocie przestępstwa, DPP, Nr 11/1949.
- Andrejew I., Sawicki J.*, Społeczne niebezpieczeństwo i bezprawność. Dwa elementy przestępstwa w Polsce Ludowej, DPP, Nr 3/1950.
- Arystoteles*, Dzieła wszystkie, t. 6, Polityka (przeł. *L. Piotrowicz*), Warszawa 2001.
- Bachrach A.*, Kto „za”, a kto „przeciw”, czyli w poszukiwaniu nowego oblicza oportunisty, NPr, Nr 7–8/1958.
- Bafia J.*, Nowe założenia w sprawach z oskarżenia prywatnego, NPr, Nr 3/1961.

- Bafia J., Mioduski K., Siewierski M.*, Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 1971.
- Bafia J., Pawela S.*, Z problematyki art. 9 k.p.k., PiPr, Nr 9/1957.
- Bandtkie-Stężyński J. W.*, Historyja prawa polskiego, Warszawa 1850.
- Baniak S.*, Prawo karne skarbowe, Kraków 2005.
- Beccaria C.*, O przestępstwach i karach (IV wyd. oryginału z 1766 r.), przekł. *E. Rappaporta*, Warszawa 1959.
- Bednarzak J.*, Decydująca rola dyrektywy stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu w sądowym wymiarze kary, NPr, Nr 10/1974.
- Beling E.*, Die Lehre vom Verbrechen, Tübingen 1906.
- Bentham J.*, Wprowadzenie do zasad moralności i prawodawstwa (przeł. *B. Nawroczyński*), Warszawa 1958.
- Bereźnicki M.*, Czy społeczne niebezpieczeństwo czynu może być podstawą aresztu tymczasowego, PiPr, Nr 7/1965.
- Bereźnicki M.*, Umorzenie postępowania w trybie art. 49 k.p.k. w praktyce prokuratorskiej i sądowej w województwie katowickim w latach 1960–1966, NPr, Nr 6/1968.
- Beulke W.*, Strafprozessrecht, 7. Aufl., Heidelberg 2004.
- Bieńkowska E., Kunicka-Michalska B., Rejman G.* (red.), *Wojciechowska J.*, Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz, Warszawa 1999.
- Bilewicz P.*, Orzekanie o znikomej społecznej szkodliwości kłusownictwa łowieckiego, Jur., Nr 10–11/2005.
- Bloy R.*, Zur Systematik des Strafverfahrens in ihren Grundformen, G.A. 1980.
- Bojarski M., Giezek J., Sienkiewicz Z.*, Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna, Warszawa 2004.
- Bojarski T.*, Polskie prawo karne. Zarys części ogólnej, Warszawa 2002.
- Bojarski T.*, Raz jeszcze w sprawie funkcji art. 26 k.k., Pal., Nr 12/1972.
- Bojarski T.*, Społeczna szkodliwość i wina w projekcie k.k., [w:] Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora *Mariana Cieślaka*, *S. Waltoś* (red.), Kraków 1993.
- Bojarski T.*, W sprawie funkcji art. 26 k.k., Pal., Nr 4/1971.
- Borkowska-Bagińska E.*, Zbiór Praw Sądowych Andrzeja Zamoyskiego, Poznań 1986.
- Borowski S.*, Kodeks Stanisława Augusta. Zbiór dokumentów, Warszawa 1938.
- Boručka M.*, Inżynieria społeczna poprzez prawo, Życie nauki, Nr 27–28/1948.
- Buchała K.*, Bezprawność przestępstw nieumyślnych oraz wyłączające ją dozwolone ryzyko, Warszawa 1971.
- Buchała K.*, Glosa do orz. SN z 14.1.1974 r., OSPIKA z 1974 r., Nr 12, poz. 263.

- Buchała K.*, Ogólne dyrektywy sądowego wymiaru kary w projekcie k.k., PiPr, Nr 2/1969.
- Buchała K.*, Prawo karne materialne, Warszawa 1980.
- Buchała K.*, Recenzja z pracy *A. Krukowskiego*, Społeczna treść przestępstwa, PiPr, Nr 4/1974.
- Buchała K.*, Społeczne niebezpieczeństwo czynu jako dyrektywa sądowego wymiaru kary, KSP, Rok III, Wrocław–Warszawa–Kraków 1970.
- Buchała K.*, W sprawie „znikomego społecznego niebezpieczeństwa czynu”, Pal., Nr 3/1970.
- Buchała K.*, *Szewczyk M.*, *Ćwiągalski Z.*, *Zoll A.*, Komentarz do Kodeksu karnego. Część ogólna, Warszawa 1990.
- Buchała K.*, *Zoll A.*, Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116 Kodeksu karnego, Kraków 1998.
- Buchała K.*, *Zoll A.*, Polskie prawo karne, Warszawa 1995.
- Burgstaller M.*, *Beclin K.*, Kierunki rozwoju austriackiego prawa karnego po kodyfikacji z 1975 r., PiPr, Nr 11/1994.
- Busch R.*, Moderne Wandlungen der Verbrechenslehre, Tübingen 1949.
- Całkiewicz T. G.*, Dyrektywy wymiaru kary łącznej orzekanej wyrokiem łącznym, Pal., Nr 7–8/2006.
- Chomicz W. M.* (red.), Ugołownoje prawo. Obszczaja czast, Mińsk 2002.
- Chrystowski T.*, Postępowania Milicji Obywatelskiej w sprawach charakteryzujących się znikomym stopniem społecznego niebezpieczeństwa czynu, Milicja Obywatelska, Nr 2/1967.
- Cieślak M.*, Der materielle Verbrechensbegriff im polnischen Strafrecht, ZStW 90 (1978).
- Cieślak M.*, Die Reform des Strafverfahrens in Polen, ZStW 104 (1992).
- Cieślak M.*, Faktory przestępczości czynu w związku z projektem k.k. z 1963 r., WPP, Nr 3/1963.
- Cieślak M.*, Glosa do wyr. SN z 26.5.1970 r., Rw 450/70, PiPr, Nr 6/1971.
- Cieślak M.*, Materialnoprawne oblicze warunkowego umorzenia, PiPr, Nr 3–4/1971.
- Cieślak M.*, Nieświadomość prawno-społecznej charakterystyki czynu, PiPr, Nr 7/1963.
- Cieślak M.*, O węzłowych pojęciach związanych z sensem kary, NPR, 12/1969.
- Cieślak M.*, Pojęcie i funkcje społecznego niebezpieczeństwa czynu w polskim prawie karnym, Pal., Nr 6/1979.
- Cieślak M.*, Pojęcie niebezpieczeństwa w prawie karnym, PiPr, Nr 2/1956.
- Cieślak M.*, Pojęcie niebezpieczeństwa w prawie karnym, ZNUJ-P, Nr 1/1955.
- Cieślak M.*, Proces karny, cz. II, Kraków 1953.

- Corstens G., Pradel J.*, European Criminal Law, The Hague–London–New York 2000.
- Cyprian T.*, Postęp techniczny a prawo karne, Warszawa 1966.
- Cyprian T.*, Postęp techniczny a prawo karne, RPraw., Nr 1/1967.
- Cyprian T.*, Uwagi o części ogólnej projektu k.k. PRL, PiPr, Nr 7–8/1955.
- Cyprian T.*, Wina w projekcie k.k., NPR, Nr 10/1952.
- Czech B.* (red.), Filozofia prawa a tworzenie i stosowanie prawa. Materiały Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej zorganizowanej w dniach 11 i 12 czerwca 1991 r. w Katowicach, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości Ośrodek Terenowy przy Sądzie Wojewódzkim w Katowicach, Katowice 1992.
- Daszkiewicz W.*, Glosa do wyr. SN z 21.5.1963 r., IV K 171/61, OSPiKA, Nr 2/1965.
- Daszkiewicz W.*, Glosa do uchw. SN z 21.2.1963 r., VI KO 80-62, OSPiKA, Nr 12/1966.
- Daszkiewicz W.*, Glosa do wyr. SN z 21.5.1963 r., IV K 171/61, OSPiKA, Nr 12/1966.
- Daszkiewicz W.*, Oskarżyciel w polskim procesie karnym, Warszawa 1960.
- Daszkiewicz W.*, Proces karny. Część ogólna, Poznań 1996.
- Daszkiewicz W.*, Przegląd orzecznictwa SN (Prawo karne procesowe – 1966), PiPr, Nr 8–9/1967.
- Daszkiewicz W.*, Przegląd orzecznictwa SN, PiPr, Nr 8–9/1967.
- Daszkiewicz W.*, Przekazanie sprawy karnej sądowi społecznemu, PiPr, Nr 5–6/1963.
- Daszkiewicz W.*, Przepiętność czynu jako przesłanka procesu karnego (Uwagi w związku z projektem k.p.k.), PiPr, Nr 12/1968.
- Daszkiewicz W.*, Znikome społeczne niebezpieczeństwo czynu, a oskarżenie prywatne, PiPr, Nr 5/1971.
- Dąbrowska-Kardas M.*, O dwóch znaczeniach pojęcia społecznego niebezpieczeństwa czynu, CzPKiNP, Nr 1/1997.
- Deregowski J.*, Przeciw art. 49 k.p.k., NPR, Nr 1/1958.
- Dębski R.*, Pozaustawowe znamiona przestępstwa. O ustawowym charakterze norm prawa karnego i znamionach typu czynu zabronionego nie określonych w ustawie, Łódź 1995.
- Diakonow W. W.*, Ugołownoje prawo Rasiji (Obszczazja czast): Uczebnoje pasobie, 2003.
- Dunaj B.* (red.), Słownik współczesnego języka polskiego, t. 1 i 2, Warszawa 2000.
- Durmanow N.*, Poniatie prestuplenia, Moskwa 1949.
- Ellis E.*, The principle of proportionality in the laws of Europe, Oxford 1999.

- Filar M.*, Co piszczy w prawie, Pal., Nr 5–6/1995.
- Filar M.*, Co piszczy w prawie. „Półprzestępstwa”, Pal., Nr 9–10/1995.
- Filar M.*, Nowy kodeks karny Federacji Rosyjskiej. Zasady odpowiedzialności, PiP, Nr 6/1997.
- Filar M.*, O niektórych ogólnych zasadach odpowiedzialności karnej w projekcie kodeksu karnego z sierpnia 1990 roku – polemicznie, PiPr, Nr 4/1991.
- Filar M.*, Radzieckie prawo karne materialne w epoce „pierestrojki”, PiPr, Nr 9/1989.
- Filar M.*, W służbie utopii. 73 lata radzieckiego prawa karnego, Toruń 1992.
- Frankowski S.*, Glosa do postanowienia składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego Izby Wojskowej RNw 57/63, OSPiKA, Nr 7–8/1965, poz. 169.
- Frankowski S.* (red.), Prawo karne niektórych państw Europy Zachodniej, Warszawa 1982.
- Frankowski S.*, Recenzja pracy *T. Kaczmarka* pt.: „Materialna istota przestępstwa i jego ustawowe znamiona”, GSiP, Nr 11/1969.
- Frisch W., Paeffgen H. U., Rogall K., Rudolphi H. J., Weßlau E., Wolter J.*, Systematischer Kommentar zur Strafprozeßordnung und zum Gerichtsverfassungsgesetz, 29. Lfg. (2002).
- Gaberle A.*, Dwie uwagi na temat art. 11 pkt 2 projektu k.p.k., PiPr, Nr 3/1969.
- Gardocki L.*, O relacji między typem przestępstwa a zagrożeniem ustawowym, PiPr, Nr 8–9/1979.
- Gardocki L.*, Prawo karne, Warszawa 2004.
- Gardocki L.*, Zagadnienia teorii kryminalizacji, Warszawa 1990.
- Gercenzon A.*, Prawo karne. Część ogólna. Podręcznik (Ugólnowoje prawo, czast' obszczaja), Moskwa 1948 (tłum. pol. – Warszawa 1952).
- Giddens A.*, Socjologia (Sociology), przekł. *A. Szulżycka*, Warszawa 2004.
- Giezek J.*, Przyczynowość oraz przypisanie skutku w prawie karnym, Wrocław 1994.
- Giezek J., Kardas P.*, Sporne problemy przestępstwa działania na szkodę spółki na tle aktualnych wymagań teorii i praktyki, Pal., Nr 9–10/2002.
- Glaser S.*, Polskie prawo karne w zarysie, Kraków 1933.
- Goszczyński A.*, Znikoma szkodliwość czy niechciane sprawy, Rz. z 11–12.6.2005 r., s. 3 („Prawo co dnia”).
- Górniok O.*, Czyny o nikłym społecznym niebezpieczeństwie, NPr, 7–8/1963.
- Górniok O.*, Jeszcze o art. 49 k.p.k., NPr, Nr 7–8/1961.
- Górniok O.*, Mikrobilans „zysków i strat” art. 9 ustawy z 2.XII.1960 o sprawach z oskarżenia prywatnego, NPr, Nr 7–8/1964.

- Górniok O., Znikome społeczne niebezpieczeństwo czynu jako podstawa stosowania art. 49 KPK, Wrocław 1968 (Acta Universitatis Wratislaviensis, Nr 81 – Prawo XXI).
- Górniok O., Hoc S., Kalitowski M., Przyjemski S. M., Sienkiewicz Z., Szumski J., Tyszkiewicz L., Wąsek A., Kodeks karny. Komentarz, t. I, art. 1–116, Gdańsk 2005.
- Górski J., Doświadczenia i perspektywy sądów robotniczych w Polsce (1960–1965), Warszawa 1967 (rec. Klimek, PiŻ, Nr 26/1967).
- Grzegorzczak T., Kodeks karny skarbowy. Komentarz, Warszawa 2001.
- Grzegorzczak T., Gubiński A., Prawo wykroczeń, Warszawa 1996.
- Gubiński A., Głosa (VI KZP 21/68) dot. stosowania art. 49 k.p.k. do spraw o wykroczenia, PiPr, Nr 12/1968.
- Gubiński A., Socjalistyczna dyscyplina pracy w prawie karnym, Warszawa 1954.
- Gubiński A., Zasady prawa karnego, Warszawa 1996.
- Gubiński A., Sawicki J., Analityczny przegląd orzecznictwa SN – prawo karne materialne – rok 1957 (Część ogólna – przestępstwo), PiPr, Nr 4/1958.
- Hajduk T., Wypadki mniejszej wagi (ze szczególnym uwzględnieniem kradzieży z włamaniem), PiP, Nr 5/2002.
- Hanausek T., Recenzja pracy W. Friebele „Der Einfluss der subjektiven Umstände auf die Gesellschaftsgefährlichkeit der Straftat“, WPP, Nr 3/1965.
- Hellmann U., Strafprozessrecht, Berlin–Heidelberg 1998.
- Hillenkamp T., Der Einfluss des Opferverhaltens auf die dogmatische Beurteilung der Tat, 1983.
- Hirsch A., Jareborg N., Gauging the Seriousness of Harm: A Living-Standard Approach, Oxford Journal of Legal Studies, z. XI/1991.
- Hörnle T., Zasada proporcjonalności w niemieckiej teorii kary, [w:] Współczesny retributywizm. Powrót kary sprawiedliwej (red. M. Królikowski), Warszawa 2006.
- Hube R., Ogólne zasady nauki prawa karnego, Warszawa 1830.
- Hypś S., Poglądy Juliusza Makarewicza na przestępstwo, [w:] Prawo karne w poglądach Profesora Juliusza Makarewicza, A. Grzeškowiak (red.), Lublin 2005.
- Ifkiewicz K., Znikomość społecznego niebezpieczeństwa czynu w sprawach z oskarżenia prywatnego w świetle badań aktowych, PiPr, Nr 12/1966.
- Jacob H., Law and Politics in the United States, Boston–Toronto 1986.
- Janiszewski B., „Sprawiedliwość” kary. Rozważania w świetle prawnych podstaw jej wymiaru, [w:] Rozważania o prawie karnym. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesięciolecia urodzin Profesora Aleksandra Ratajczaka, A. J. Szwarz (red.), Poznań 1999.

- Jähnke B., Laufhütte H., Odersky W.* (Hrsgs.), Leipziger Kommentar, Strafgesetzbuch, 11. Aufl. (1994).
- Jescheck H.-H.*, Część ogólna projektu z 1990 r. polskiego kodeksu karnego w świetle prawnoporównawczym, PiPr, Nr 2/1992.
- Jescheck H.-H.*, Lehrbuch des Strafrechts. Allgemeiner Teil, Berlin 1978.
- Kaczmarek T.*, Der Begriff der gesellschaftlichen Gefährlichkeit der Tat im polnischen Strafrecht, ZStW 88 (1976).
- Kaczmarek T.*, Materialna istota przestępstwa i jego ustawowe znamiona, Wrocław 1968.
- Kaczmarek T.*, Materialna treść przestępstwa jako problem kodyfikacyjny, [w:] Rozważania o prawie karnym. Księga pamiątkowa z okazji siedemdziesięciolecia urodzin Profesora Aleksandra Ratajczaka, *A. J. Szwarc* (red.), Poznań 1999.
- Kaczmarek T.*, Ogólne dyrektywy wymiaru kary w teorii i praktyce sądowej, Wrocław 1980.
- Kaczmarek T.*, Opinia o rządowym i poselskim projekcie ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny (druki Nr: 2510, 2335, 1672), [w:] Rozważania o przestępstwie i karze. Wybór prac z okresu 40-lecia naukowej twórczości, Warszawa 2006.
- Kaczmarek T.*, Patologia społeczna a polityka kryminalna, [w:] Rozważania o przestępstwie i karze. Wybór prac z okresu 40-lecia naukowej twórczości, Warszawa 2006.
- Kaczmarek T.*, Przeciw dyrektywie współmierności kary do stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu, GP, Nr 10/1981.
- Kaczmarek T.*, Recenzja z pracy *M. Szerera*, karanie a humanizm, WPP, Nr 2/1965.
- Kaczmarek T.*, Sędziowski wymiar kary w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w świetle badań ankietowych, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1972.
- Kaczmarek T.*, Społeczne niebezpieczeństwo czynu i jego bezprawność jako dwie cechy przestępstwa, Wrocław 1966 (Acta Universitatis Wratislaviensis, Nr 49, Prawo XVI).
- Kaczmarek T.*, Teoretyczne i praktyczne aspekty problemu dyrektywy nadrzędnej, [w:] Rozważania o przestępstwie i karze. Wybór prac z okresu 40-lecia naukowej twórczości, Warszawa 2006.
- Kaczmarek T.*, W sprawie nadmiernej represyjności polityki karnej, NPr, Nr 5/1981.
- Kaczmarek T.*, W sprawie relacji społecznie ujemnej treści przestępstwa do winy, [w:] Rozważania o przestępstwie i karze. [...], Warszawa 2006.
- Kalinowski S.* (red.), Postępowanie karne, Warszawa 1965.